

Határozatok Tára

GERARD HOGAN
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2019. május 15.¹

C-621/17. sz. ügy

**Kiss Gyula,
CIB Bank Zrt.
kontra
Kiss Emil,
Kiss Gyuláné**

(a Kúria [Magyarország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Fogyasztóvédelem – Tisztességtelen feltételek – 93/13/EGK tanácsi irányelv – A 4. cikk (2) bekezdése – A szerződés elsődleges tárgyát meghatározó feltételek világos és érthető megfogalmazására vonatkozó követelmény – 5. cikk – A szerződés világos és érthető megfogalmazására vonatkozó követelmény”

1. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.; a továbbiakban: 1993. évi irányelv) 3. cikke (1) bekezdésének, 4. cikke (2) bekezdésének és 5. cikkének az értelmezésére vonatkozik. E kérelem kapcsán a Bíróságnak ismét a hitelintézetek által kötött kölcsönmegállapodások összefüggésében kell vizsgálnia az 1993. évi irányelv működését.

2. E konkrét kérelmet a Kiss Gyula, Kiss Emil, Kiss Gyuláné és a CIB Bank Zrt. (a továbbiakban: bank) között egy külföldi pénznemben kötött kölcsönmegállapodásban szereplő egyes feltételek állítólagos tisztességtelenségének megállapítása iránti kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő. Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság különösen arra vár választ, hogy bizonyos feltételek világos és érthető megfogalmazásának az 1993. évi irányelv 4. cikke (2) bekezdésében és 5. cikkében foglalt követelményét úgy kell-e értelmezni, hogy az arra vonatkozó valamennyi kikötésnek fel kell tüntetnie az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatásokat. Ennek a megvizsgálása előtt először azonban a releváns jogi rendelkezéseket kell felvázolni.

¹ Eredeti nyelv: angol.

I. Jogi háttér

A. Az uniós jog

1. Az 1993. évi irányelv

3. Az 1993. évi irányelv tizenkettedik, tizenharmadik, tizenhatodik, tizenkilencedik és huszadik preambulumbekzdése a következőképpen rendelkezik:

„mivel ugyanakkor a tagállamok nemzeti jogszabályainak jelenlegi állapotában csak egy részleges harmonizáció tervezhető; mivel ez az irányelv csak a kifejezetten nem egyedi szerződési feltételekkel foglalkozik; mivel a tagállamok számára meg kell hagyni azt a lehetőséget, hogy a Szerződés rendelkezéseinek tiszteletben tartásával saját nemzeti jogszabályaikban az ebben az irányelvben előírtaknál szigorúbb rendelkezésekkel biztosítsanak magasabb szintű védelmet a fogyasztóknak;

mivel a tagállamoknak azok a törvényi vagy rendeleti rendelkezései, amelyek közvetve vagy közvetlenül meghatározzák a fogyasztói szerződések feltételeit, vélhetően nem tartalmazzak tisztességtelen feltételeket; mivel ezért nem tűnik szükségesnek, hogy alárendeljék ennek az irányelvnek azokat a feltételeket, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró felei; mivel ebben a vonatkozásban az 1. cikk (2) bekezdésében szereplő »kötelező törvényi vagy rendeleti rendelkezések« kifejezés azokat a szabályokat is lefedi, amelyeket a jogszabály szerint akkor kell alkalmazni a szerződő felek között, ha ők másban nem állapodtak meg;

[...]

mivel a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének a rögzített általános ismérvek alapján történő megítélését, különösen a felhasználók közötti szolidaritást figyelembe vevő közszolgáltatási értékesítési és szolgáltatási tevékenységekben ki kell egészíteni a különféle érintett érdekeltségek átfogó kiértékelését biztosító eszközökkel; mivel ez a jóhiszeműség követelményét valósítja meg; mivel a jóhiszeműség megítélésében különös figyelmet fordítanak a szerződő felek alkupozíciójának erősségére, arra, hogy ösztönözték-e valamilyen módon a fogyasztót a feltétel elfogadására, és hogy az árut vagy szolgáltatást a fogyasztó külön megrendelésére bocsátották-e a fogyasztó rendelkezésére; mivel a jóhiszeműséggel kapcsolatosan támasztott elvárást az eladó vagy a szolgáltató kielégíti, ha a másik félle szemben, akinek törvényes érdekeit szem előtt kell tartania, méltányosan és tisztességesen jár el;

[...]

mivel ennek az irányelvnek az alkalmazásában a tisztességtelen jelleg megítélésének nem kell kiterjednie a szerződés elsődleges tárgyát képező, sem pedig a szállított áruk vagy nyújtott szolgáltatások ár/minőség viszonyát meghatározó feltételekre; mivel a szerződés elsődleges tárgyát képező és a szállított áruk vagy nyújtott szolgáltatások ár/minőség viszonyát meghatározó feltételeket mindezek ellenére figyelembe lehet venni egyéb feltételek tisztességes jellegének megítélésénél; mivel ebből következik többek között, hogy a biztosítási szerződésekben a biztosított kockázatot és a biztosító felelősségét egyértelműen meghatározó vagy körülíró feltételek nem vethetők alá ilyen megítélésnek, ha ezeket a korlátozásokat figyelembe veszik a fogyasztó által fizetendő biztosítási díj kiszámításánál;

mivel a szerződéseket egyszerű, érthető nyelven kell megfogalmazni; mivel a fogyasztó számára lehetőséget [helyesen: számára ténylegesen lehetőséget] kell biztosítani, hogy megismerhesse az összes feltételt; és mivel kétség esetén a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezést kell irányadónak elfogadni”.

4. Az 1993. évi irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„(1) Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

(2) Egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében.

Az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki ennek a cikknek az alkalmazhatóságát a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés.

Olyan esetekben, amikor egy eladó vagy szolgáltató arra hivatkozik, hogy egy szabványfeltételt egyedileg megtárgyaltak, ennek bizonyítása az eladót vagy szolgáltatót terheli.”

5. Az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.”

6. Az 1993. évi irányelv 5. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak [helyesen: feltételeknek mindig világosnak] és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó. Ez az értelmezési szabály nem alkalmazandó a 7. cikk (2) bekezdésében említett eljárások vonatkozásában.”

7. Az 1993. évi irányelv 8. cikke a következőképpen szól:

„A tagállamok az ezen irányelv által szabályozott területen elfogadhatnak vagy hatályban tarthatnak a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak.”

2. A 2003/55 irányelv

8. A földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2003. L 176., 57. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 230. o.) 3. cikkének (3) bekezdése a következőképpen szól:

„A tagállamok [...] [m]agas szintű fogyasztóvédelmet biztosítanak, különös tekintettel az általános szerződési feltételek átláthatóságára, az általános információkra és a vitarendezési eljárásokra.”

3. A 2005/29 irányelv

9. A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”) szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2005. L 149., 22. o.) 6. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében:

„(1) Megtévesztőnek minősül a kereskedelmi gyakorlat, amennyiben hamis információt tartalmaz, és ezáltal valótlan, vagy bármilyen módon – ideértve a megjelenítés valamennyi körülményét – félrevezeti vagy félrevezetheti az átlagfogyasztót, még akkor is, ha az információ az alábbi elemek közül egy vagy több tekintetében tényszerűen helytálló, és feltéve bármelyik esetben, hogy [helyesen: vagy – még akkor is, ha az információ tényszerűen helytálló – bármilyen módon, ideértve a megjelenítés valamennyi körülményét, félrevezeti vagy félrevezetheti az átlagfogyasztót az alábbi elemek közül egy vagy több tekintetében, és bármelyik esetben] ténylegesen vagy valószínűsíthetően arra készíti a fogyasztót, hogy olyan üzleti döntést hozzon, amelyet egyébként nem hozott volna meg:

[...]

d) az ár vagy az ár kiszámításának módja, vagy különleges árkedvezmény megléte;

[...]”

4. A 2014/17 irányelv

10. A lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról, valamint a 2008/48/EK és a 2013/36/EU irányelv és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról szóló, 2014. február 4-i 2014/17/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2014. L 60., 34. o.; helyesbítés: HL 2015. L 246., 11. o.) (4) és (30) preambulumbekkezdése a következőképpen rendelkezik:

„(4) Az Unió jelzálogpiacain számos olyan problémát azonosítottak, amelyek a felelőtlen hitelnyújtással és hitelfelvétellel, valamint azzal kapcsolatosak, hogy a piaci szereplőknek, többek között a hitelközvetítőknek és a hitelintézetnek nem minősülő hitelezőknek potenciálisan milyen mértékben adódik lehetősége a felelőtlen magatartás tanúsítására. A problémák egy része a devizaalapú hiteleket érintette, amelyeket a fogyasztók azért vettek fel az adott pénznemben, hogy kihasználják a kínált hitelkamatláb előnyeit, anélkül azonban, hogy megfelelő információval rendelkeztek volna a kapcsolódó árfolyamkockázatról, illetve pontosan megértették volna azt. Ezeket a problémákat a piaci és szabályozási hiányosságok, valamint olyan egyéb tényezők idézik elő, mint az általános gazdasági helyzet és az alacsony szintű pénzügyi jártasság. További problémát jelent, hogy a lakóingatlanokhoz kapcsolódó hitelt nyújtó hitelközvetítőkre és hitelintézetnek nem minősülő hitelezőkre vonatkozó rendszerek nem hatékonyak, nem következetesek vagy nem is léteznek. A megállapított problémáknak potenciálisan jelentős továbbgyűrűző makrogazdasági hatása van, a fogyasztók megkárosításához vezethetnek, gazdasági vagy jogi akadályt emelhetnek a határokon átnyúló tevékenységek elé és a szereplők számára egyenlőtlen versenyfeltételeket teremthetnek.

[...]

(30) Mivel a külföldi pénznemben történő hitelfelvétel jelentős kockázatokkal jár, olyan intézkedésekről kell rendelkezni, amelyek biztosítják egyrészt azt, hogy a fogyasztók tisztában legyenek az általuk vállalt kockázatokkal, másrészt pedig azt, hogy a fogyasztóknak a hitel futamideje alatt lehetőségük legyen az árfolyamkockázatnak való kitettségük korlátozására. A kockázat vagy úgy

korlátozható, hogy a fogyasztónak jogot biztosítanak a hitel pénznemének más pénznemre történő átváltására, vagy pedig más intézkedésekkel, mint például felső határértékek megszabása, vagy – amennyiben elegendőek az árfolyamkockázat korlátozásához – figyelmeztetések közlése révén.”

11. A 2014/17 irányelv „Devizahitelek” című 23. cikke értelmében:

„(1) A tagállamok gondoskodnak arról, hogy amennyiben a hitelmegállapodás tárgya devizahitel, a hitelmegállapodás megkötésekor rendelkezésre álljon egy megfelelő szabályozási keret, amely biztosítja legalább azt, hogy:

- a) a fogyasztó – meghatározott feltételek mellett – jogosult legyen a hitelmegállapodást egy másik pénznemre átváltani; vagy
- b) rendelkezésre álljanak olyan egyéb eljárások, amelyek korlátozzák a fogyasztó árfolyamkockázatnak való kitettségét a hitelmegállapodás keretében.

(2) Az (1) bekezdés a) pontjában említett alternatív pénznem lehet:

- a) az a pénznem, amelyben a fogyasztó jövedelmét elsősorban szerzi, vagy amelyben a hitel visszafizetéséhez felhasználandó vagyontartást tartja, amint az a hitelmegállapodás megkötése céljából lefolytatott legutóbbi hitelképességi vizsgálat alkalmával megállapításra került; vagy
- b) annak a tagállamnak a pénzneme, amelynek területén a fogyasztó lakóhelye a hitelmegállapodás megkötésekor volt, vagy amelynek területén jelenlegi lakóhelye található.

A tagállamok meghatározhatják, hogy mindkét, az első albekezdés a) és b) pontjában említett lehetőségnek a fogyasztó rendelkezésére kell-e állnia, vagy csak az egyiknek, vagy a hitelezőkre bízhatják annak meghatározását, hogy mindkét, az első albekezdés a) és b) pontjában említett lehetőségnek a fogyasztó rendelkezésére kell-e állnia, vagy csak az egyiknek.

(3) Amennyiben a fogyasztó az (1) bekezdés a) pontjával összhangban jogosult egy alternatív pénznemre váltani a hitelmegállapodás keretében, a tagállamok biztosítják, hogy a pénznem átváltására az átállás iránti kérelem napján érvényes piaci átváltási árfolyamon kerüljön sor, kivéve, ha a hitelmegállapodás erről másként rendelkezik.

(4) A tagállamok biztosítják, hogy amennyiben a fogyasztó devizahittel rendelkezik, a hitelező nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón rendszeresen figyelmeztesse a fogyasztót legalább abban az esetben, ha a még fennálló, a fogyasztó által fizetendő teljes összeg vagy a rendszeres törlesztőrészek összege több mint 20%-kal eltér attól, amennyi az összegük abban az esetben lenne, ha a hitelmegállapodás pénzneme és a tagállam pénzneme közötti, a hitelmegállapodás megkötésekor érvényes árfolyamot alkalmaznák. A figyelmeztetésben tájékoztatni kell a fogyasztót a fogyasztó által fizetendő teljes összeg emelkedéséről, adott esetben hivatkozni kell egy alternatív pénznemre való átállás jogára és ezen átállás feltételeire, valamint ismertetni kell a fogyasztót érintő árfolyamkockázat korlátozására szolgáló esetleges egyéb mechanizmusokat.

(5) A tagállamok a devizahitelek szabályozása céljából bevezethetnek további rendelkezéseket is, feltéve, hogy azokat nem visszamenőleges hatállyal alkalmazzák.

(6) Az e cikk alapján alkalmazandó eljárásokat az EEA-n és a hitelmegállapodásban ismertetni kell a fogyasztóval. Amennyiben a hitelmegállapodás nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely a fogyasztót érintő árfolyamkockázatot 20% alatti mértékű árfolyamingadozásra korlátozná, akkor az EEA-nak tartalmaznia kell egy szemléltető példát arról, hogy milyen hatással jár az árfolyam 20%-os változása.”

B. A nemzeti jogszabályok

12. A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Polgári Törvénykönyv) alapeljárás tényállására alkalmazandó változatának 209/B. §-a a következőképpen rendelkezett:

„(1) Tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződés kikötése, ha a jóhiszeműség követelményének megsértésével a feleknek a szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél hátrányára állapítja meg.

(2) Egyoldalúan és indokolatlanul hátrányos a jogosultságok és kötelezettségek meghatározása különösen, ha

a) a szerződésre irányadó lényeges rendelkezéstől jelentősen eltér; vagy

b) összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával, illetve rendeltetésével.

(3) A feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

(4) Külön jogszabály meghatározhatja azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni.

(5) A tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a szolgáltatást és ellenszolgáltatást meghatározó szerződési kikötésre, ha annak szövegezése egyértelmű és mindkét fél számára érthető.

(6) Nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg.”

13. A Polgári Törvénykönyv 523. §-a a következőket írta elő:

„(1) Kölcsönszerződés alapján a pénzüintézet vagy más hitelező köteles meghatározott pénzüösszeget az adós rendelkezésére bocsátani, az adós pedig köteles a kölcsön összegét a szerződés szerint visszafizetni.

(2) Ha a hitelező pénzüintézet, – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – az adós kamat fizetésére köteles (bankkölcsön).”

II. A tényállás

14. 2005. szeptember 16-án Kiss Gyula és két másik személy általános felhasználású kölcsönszerződést kötött a bank jogelődjével 16 516 euró kölcsönről évi 5,4% kamat kikötése mellett 20 éves futamidőre. E kamaton felül az adósoknak évi 2,4% kezelési költséget és folyósítási jutalékként 40 000 Ft-ot (megközelítőleg 125 EUR-t) kellett megfizetniük. A szerződésben a teljes hiteldíj mutatót (THM) 8,47%-ban határozták meg.

15. Kiss Gyula keresetet indított a kezelési költséget és a folyósítási jutalékot tartalmazó szerződéses pontok tisztességtelenségének megállapítása érdekében arra hivatkozással, hogy a bank nem határozta meg az azok ellenében nyújtott szolgáltatásokat.

16. A bank nem vitatta, hogy nem került sor az e költségek ellenében nyújtott szolgáltatások konkrét megjelölésére. Ugyanakkor arra hivatkozott, hogy a folyósítási jutalék a szerződéskötést megelőzően általa végzett ügyviteli tevékenység költségének felelt meg, míg a kezelési költség a szerződéskötést követően felmerülő ügyviteli tevékenység ellenértéke volt.

17. Az elsőfokú bíróság ítéletével a folyósítási jutalék összegét tartalmazó szerződéses pont tisztességtelenségét megállapította, a kezelési költségre vonatkozó szerződéses pont érvénytelenségének megállapítására irányuló kereseti kérelmet pedig elutasította.

18. A Kiss Gyula és a bank fellebbezései folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. E bíróság megállapította, hogy a kezelési költségre vonatkozó szerződéses rendelkezések érthetőek és világosak voltak, mivel meghatározták az adós által e tekintetben fizetendő összeget, az ellenszolgáltatás természete pedig köztudomású volt. Ez utóbbi olyan szolgáltatásokat foglal magában, mint a hitelezés lebonyolítása, kezelése, nyilvántartása és behajtása. A folyósítási jutalékot illetően a másodfokú bíróság kimondta, hogy nem volt megállapítható, hogy az milyen szolgáltatás ellenértéke. Mindezekre figyelemmel ez a költség tisztességtelenségnek minősült.

19. Kiss Gyula és a bank egyaránt felülvizsgálati kérelmet terjesztett a Kúria (Magyarország) elé. Kiss Gyula arra hivatkozik, hogy a szerződés nem tartalmazta világosan, hogy milyen szolgáltatásért kell ezt a kezelési költséget fizetnie. Álláspontja szerint a bank nem bizonyította, hogy a hitelezés lebonyolítása, kezelése érdekében olyan költségei lennének, amelyeket a hitel tőkeösszege után felszámított ügyleti kamat nem ellentételez.

20. A bank a felülvizsgálati kérelmében a folyósítási jutalék vonatkozásában kéri a keresetet elutasító határozat meghozatalát. A bank többek között arra hivatkozik, hogy a szerződéskötés idején egyetlen jogszabályi rendelkezés sem kötelezte őt az említett jutalék ellenértékeként nyújtott konkrét szolgáltatások megjelölésére.

III. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem és a Bíróság előtti eljárás

21. A nemzeti bíróság szerint a Bíróság jelenlegi ítélkezési gyakorlata alapján nem dönthető el, hogy a két szerződéses kikötés világos és érthető-e, és amennyiben igen, úgy tisztességtelenség-e, továbbá kifejti, hogy e tárgykörben nem egységes a magyar bíróságok ítélkezési gyakorlata. Az ügyek többségében a nemzeti bíróságok kimondták, hogy a kölcsönmegállapodás megkötése csupán a kölcsön teljes költségének világos megjelölését követeli meg, anélkül hogy pontosítani kellene az ellenértéket képező valamennyi szolgáltatást, és ezenfelül e feltétel teljesül akkor, ha feltüntetik a THM-et, mivel ez utóbbi kiszámításakor a kamatot és a fizetendő díjakat egyaránt figyelembe veszik, ezzel lehetővé téve a kölcsönfelvevő számára a kölcsönre vonatkozó különböző ajánlatok összehasonlítását. E bíróságok kisebbségi álláspontja szerint ugyanakkor részletesen meg kell jelölni az egyes díjak ellenértékeként nyújtott szolgáltatásokat. A fogyasztó számára ugyanis nemcsak az alkalmazandó THM, hanem az ellenértékként kínált szolgáltatások összevetése is hasznos lehet. Ráadásul a kamatok két elemre történő mesterséges különválasztása nem jogszerű, továbbá – a bíróságok szerint – a kezelési költség alapjául szolgáló érték különbözik a kamatláb számításakor alkalmazott értéktől.

22. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az 1993. évi irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmezhető akképpen, hogy a díj vagy jutalék ellenértékeként nyújtott szolgáltatások kifejtésének hiánya az e cikkben említett jóhiszeműség követelménye megsértésének minősül. Ugyanakkor fennmarad a kérdés, hogy szükséges-e továbbá annak vizsgálata, hogy a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenség mutatkozik-e a fogyasztó kárára. E vizsgálat szükségessége esetén a Kúria rámutat arra, hogy kétségei vannak a tekintetben, hogy elegendő-e kizárólag az említett szerződéses pontokkal kapcsolatos szolgáltatások és azok ellenértékeinek vizsgálata, vagy pedig a szerződésből eredő valamennyi előny és hátrány értékelése érdekében a szerződés valamennyi pontját figyelembe kell venni.

23. E körülmények között a Kúria úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „(1) [Az 1993. évi irányelv] 4. cikk[ének] (2) bekezdésében, illetve 5. cikkében írt világos és érthető megfogalmazás követelményét úgy kell-e értelmezni, hogy annak eleget tesz a fogyasztói kölcsönszerződésben egyedileg meg nem tárgyalt olyan szerződési feltétel, amely a fogyasztót terhelő költség, jutalék, díj (a továbbiakban együtt: költség) összegét, annak kiszámítási módját, teljesítésének idejét pontosan meghatározza, anélkül azonban, hogy rögzítené, hogy az adott költség milyen konkrét szolgáltatás ellenértéke; avagy a szerződésnek tartalmaznia kell azt is, hogy az adott költség milyen meghatározott szolgáltatás ellenértéke? Utóbbi esetben elegendő-e, ha a költség elnevezéséből következtetni lehet a nyújtott szolgáltatás tartalmára?
- (2) Az [1993. évi irányelv] 3. cikk[ének] (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára a perbeli ügyben alkalmazott olyan költség kikötése, amelyért nyújtott konkrét szolgáltatás a szerződés alapján egyértelműen nem azonosítható be?”

IV. Elemzés

24. Elsőként talán arra érdemes rámutatni, hogy az 1993. évi irányelv célja nem általában a szerződési jog vagy akár konkrétan a felek beleegyezésével kapcsolatos kérdéskör harmonizálása. Ezen irányelv célja elsősorban inkább az, hogy megtiltsa az olyan kikötések alkalmazását, amelyek a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéznek elő a fogyasztó kárára. Ennek tisztázása azért fontos, mert bár az 1993. évi irányelv valóban nagy jelentőséggel bír a fogyasztóvédelem területén, ezen irányelvnek nem célja a tisztességtelen kereskedelmi vagy fogyasztókkal szembeni gyakorlatok valamennyi lehetséges típusának kezelése.

25. Konkrétan, a következetesség érdekében fontos, hogy a fogyasztóvédelmi jog területére vonatkozó más irányelvek megléte esetén a Bíróság továbbra is az említett egyes jogszabályi rendelkezések hatályának körülhatárolásával kapcsolatos szigorú megközelítést kövesse.

A. Az első kérdésről

26. *Első kérdésével* a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdését és 5. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy a szerződési feltételek világos és érthető megfogalmazása követelményének eleget tesz az egyedileg meg nem tárgyalt olyan szerződési feltétel, amely a fogyasztót terhelő költség összegét, annak kiszámítási módját, teljesítésének idejét pontosan meghatározza, anélkül azonban, hogy rögzítené, hogy az adott költség milyen konkrét szolgáltatás ellenértéke.

27. Jóllehet az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdése és 5. cikke egyaránt kimondja, hogy bizonyos feltételeket világosan és érthetően kell megfogalmazni, az e követelményre való hivatkozás kontextusa már meglehetősen eltérő. A 4. cikk (2) bekezdése lényegében úgy rendelkezik, hogy a tisztességtelen jelleg nem vizsgálható a szerződés lényegét meghatározó feltételek – például az ár – esetén, *kivéve, ha* ezek a feltételek nem világosak és érthetőek. Másfelől az 5. cikk úgy rendelkezik, hogy valamennyi szerződési feltételnek eleget kell tennie az érthetőség e követelményének, amelynek hiánya esetén, vagyis „[h]a egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb

értelmezés az irányadó”². Azt javaslom tehát, hogy a feltett első kérdést először az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdése, majd 5. cikke szempontjából vizsgáljuk.

1. A 4. cikk (2) bekezdése

28. Az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében „[a] feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek”. Mivel a 4. cikk (2) bekezdése két kivételt állapít meg a tisztességtelen feltételek tartalmi vizsgálatának az ezen irányelv által kialakított rendszere alól, e kivételt szűken kell értelmezni.³ A 4. cikk (2) bekezdése ennek megfelelően ugyanis úgy rendelkezik, hogy az árra vonatkozó feltételek nem tartoznak az irányelv hatálya alá, feltéve azonban, hogy e feltételeket világosan és érthetően fogalmazták meg. Amint azt reményeim szerint alátámasztom, az alapeljárásban szereplőhöz hasonló, kezelési költséget megállapító kikötések a 4. cikk (2) bekezdése szerinti kivétel hatálya alá tartoznak, ezért az ilyen költség tisztességessége nem vizsgálható, *kivéve, ha* e kikötést nem világosan és érthetően fogalmazták meg.

29. A 4. cikk (2) bekezdésében foglalt első kivétel a „szerződés elsődleges tárgyára” vonatkozó feltételekre utal. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a szerződés azon feltételeit, amelyek a „szerződés elsődleges tárgyának” az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerinti fogalma alá tartoznak, úgy kell érteni, mint amelyek e szerződés alapvető szolgáltatásait állapítják meg, és amelyek ilyen szolgáltatásokként jellemzik azt.⁴ Ezzel szemben azok a feltételek, amelyek magukhoz a szerződéses kapcsolatnak a lényegét meghatározó feltételekhez képest járulékos jelleggel rendelkeznek, nem tartozhatnak a „szerződés elsődleges tárgyának” fogalma alá.

30. A második kivétel „az ár vagy díjazás megfelelésére” vonatkozik „az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással”, vagyis az irányelv tizenkilencedik preambulumbekkezdésével összhangban azokat a feltételeket érinti, amelyek „a szállított áruk vagy nyújtott szolgáltatások ár/minőség viszonyát [határozzák meg]”⁵. A 4. cikk (2) bekezdésében említett e két helyzet tehát nem esik egybe; az első kivétel a tárgyak miatt kizár bizonyos kikötéseket az irányelv hatálya alól, míg a második kivétel azt zárja ki, hogy valamely bíróság megállapítsa egy árra vonatkozó kikötés tisztességtelen jellegét pusztán amiatt, hogy a feltüntetett ár nem megfelelő vagy túlzott.

31. Elsőként a második helyzet megvizsgálását javaslom. Jóllehet Kiss Gyula a beadványaiban és a tárgyaláson egyaránt azzal érvelt, hogy a kezelési költség és a folyósítási jutalék aránytalan a kölcsön összegéhez képest, az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság előtt felvetett kérdés nem azzal kapcsolatos, hogy a díjazás a folyósított kölcsönhöz vagy az alkalmazott számítási módszerhez képest megfelelő-e. Inkább arról a konkrét kérdéstről van szó, hogy a kölcsönmegállapodásnak meg kellett volna-e jelölnie a kezelési költség és a folyósítási jutalék ellenértékeként nyújtott „konkrét” szolgáltatásokat. Az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében szereplő második kivétel ezért nem tűnik relevánsnak.

2 A Lovasné Tóth ügyre vonatkozó indítványom (C-34/18, EU:C:2019:245) 87. és 88. pontjában kifejtett indokok alapján az, hogy a feltételt nem világosan és érthetően fogalmazták meg, nem képezi a feltétel tisztességtelen jellege megállapításának önálló indokát. Az 5. cikk csupán értelmező jellegű szabályt tartalmaz a feltétel joghatásainak megállapítása céljából. A feltétel csak akkor tekinthető tisztességtelennek, ha az 5. cikkre tekintettel történő értelmezés ellenére továbbra is egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

3 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 42. pont).

4 2010. június 3-i Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ítélet (C-484/08, EU:C:2010:309, 34. pont); 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 46. és 49. pont).

5 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 52. pont).

32. Ami az első kivételt illeti, a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint „a szerződés elsődleges tárgya” kifejezést úgy kell érteni, hogy az a szerződést önmagában meghatározó kötelezettségre utal. A kölcsön esetében a hitelező mindenekelőtt arra köteles, hogy bizonyos pénzüsszeget az adós rendelkezésére bocsásson.⁶

33. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a Matei ügyben a Bíróság nem zárta ki annak lehetőségét, hogy az árra vonatkozó kikötések a 4. cikk (2) bekezdésében említett első körülmény körébe tartozzanak, ugyanis megállapítása szerint ez attól függ, hogy az ellenértékként szállított áruk vagy nyújtott szolgáltatások a szerződés elsődleges tárgyát képezik-e.⁷ Ennek megfelelően az alapeljárásban szereplőhöz hasonló, költséget és jutalékot meghatározó kikötések a szerződés elsődleges tárgyának részét képezik, amennyiben azok az elsődlegesen szállított áruk vagy nyújtott szolgáltatások ellenértékei. E kérdéseket ugyanakkor végső soron a nemzeti bíróságoknak kell vizsgálniuk és megítélniük.⁸

34. Az alapeljárásban a felek között nincs egyetértés különösen abban a kérdésben, hogy a kezelési költséggel szemben áll-e valamilyen ellenérték.

35. Véleményem szerint ugyanakkor efelől nem lehet kétség. Mivel e költség a folyósított kölcsönrel együtt járó adminisztrációs kiadások fedezését szolgálja, és e kölcsön a kérdést előterjesztő bíróság által nyújtott információk alapján a szerződésben szereplő egyedüli szolgáltatás, az ilyen költséget az említett kölcsön ellenértékeként fizetett ár részének kell tekinteni.

36. E véleményem megformálásakor nem hagytam figyelmen kívül a Kiss Gyula által felhozott azon érvet, amely szerint egy ilyen kikötés azt jelenti, hogy a bank a fogyasztókra hárítja át a működési költségeit, beleértve a jogszabályi kötelezettségeivel összefüggő költségeket is. A vállalkozás költségeinek fogyasztók általi közvetlen vagy közvetett megfizetése ugyanakkor pusztán a gazdasági realitást tükrözi, mivel nem látom, hogy ki más fizetné meg azokat. Ezen érv előadásával Kiss Gyula tehát valójában a bank díjazásának arányosságát igyekszik megkérdőjelezni, amely kérdés a 4. cikk (2) bekezdésével összhangban nem tartozik a tisztességtelen jelleg 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott vizsgálatának hatálya alá, feltéve természetesen, hogy e kikötést világosan és érthetően foglalmazták meg.

37. Valóban igaz, hogy az e kikötésben rögzített ár kamatláb formáját ölti. Ez azonban nem befolyásolja azt a következtetést, amely szerint e kikötés a folyósított kölcsön ellenértékeként fizetendő ár egyik elemét határozza meg. A bank díjazása ugyanis változó vagy rögzített összeg, vagy egyszerre mindkettő lehet. Amint arra a bank a tárgyaláson rámutatott, az esetek többségében az árnak a hitelintézetet terhelő adminisztratív kiadásokat fedező részét egyszerűen az egyedüli kamatlábra építik be. Jóllehet a jelen ügyben a fizetendő árat három kikötésbe szétszórva határozták meg, ez nem változtat azon, hogy a teljes ár minden egyes része a kölcsön ellenértékeként fizetendő.

38. Ezzel összhangban amennyiben a Bíróság a Matei ügyben elfogadott indokolást követi, a kezelési költségre vonatkozó ilyen kikötést főszabály szerint úgy kell tekinteni, hogy az nem tartozik az 1993. évi irányelv hatálya alá. Amint azt ugyanakkor ezen indítvány végén kifejtem, az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetben más uniós jogi rendelkezések alkalmazhatósága is felmerül.

6 A külföldi pénznemben kötött kölcsönmegállapodások tekintetében a Bíróság a 2017. szeptember 20-i Andriuciu és társai ítéletben (C-186/16, EU:C:2017:703, 38. pont) kimondta, hogy „a hitel meghatározott pénznemben történő visszafizetésének kötelezettsége főszabály szerint az adós kötelezettségének természetével összefüggő, nem pedig a fizetés módját érintő kiegészítő elemre vonatkozó kötelezettség, ezért a hitelszerződés lényeges jellemzőjének minősül”.

7 2015. február 26-i Matei ítélet (C-143/13, EU:C:2015:127, 65. és 66. pont). E tekintetben úgy tűnik, hogy az említett második helyzetre nem vagylagos lehetőségként, hanem inkább annak megjelöléseként kell tekinteni, hogy miként kell alkalmazni a 4. cikk (2) bekezdésében szereplő kivételt az árra vonatkozó kikötés különleges összefüggésében; ebben az esetben kizárólag az árnak a szállított áruknak vagy nyújtott szolgáltatásoknak való megfelelése, és így a teljesítendő fizetés összességüként esik a 4. cikk (2) bekezdésének hatálya alá, a fizetési feltételek például már nem.

8 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 49–51. pont).

39. A 4. cikk (2) bekezdése mindenesetre kifejti, hogy az e rendelkezés szerinti két kivétel valamelyikének alkalmazásához az szükséges, hogy a szóban forgó feltételt világosan és érthetően fogalmazzák meg. Felmerül tehát a kérdés, hogy a jelen ügyben szóban forgó feltételek eleget tesznek-e ennek a feltételnek.

40. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint ez a feltétel azt az elképzelést tükrözi, hogy „a fogyasztó számára alapvető jelentőséggel bír az, hogy a szerződéskötést megelőzően a szerződési feltételeket és a szerződéskötés következményeit megismerhesse. Többek között ezen ismeret alapján dönti el a fogyasztó, hogy az eladó vagy a szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeket elfogadva szerződéses kapcsolatra lép-e vele”. A 4. cikk (2) bekezdésében foglalt követelmény ezért nem korlátozható kizárólag a szóban forgó feltételek alaki és nyelvtani szempontból érthető jellegére.⁹ A kérdés inkább az, hogy a fogyasztónak módjában áll-e egyértelmű és érthető szempontok alapján értékelni a számára a szerződésből eredő gazdasági következményeket.¹⁰

41. Ezen ítélkezési gyakorlatra tekintettel úgy vélem, hogy amennyiben a szerződés viszonylag hosszú, és a különböző szolgáltatások ellenértékéért fizetendő árak több kikötésbe szétszórva határozták meg, amelyek mindegyike különböző számítási módszert alkalmaz – amint a jelek szerint az alapeljárásban szóban forgó szerződés esetében is –, akkor a szerződésnek e különböző kikötéseket összevonva, ugyanazon a helyen kell tartalmaznia, vagy legalább fel kell tüntetnie az együttes hatásukat. Ugyanis nem tekinthető úgy, hogy a fogyasztónak módjában áll egyértelmű és érthető szempontok alapján értékelni a számára a szerződésből eredő gazdasági következményeket, amennyiben a fizetendő árak például egy meglehetősen hosszú szerződés több részben e szerződés elején, közepén, illetve végén tünteti fel.

42. Ehhez hasonlóan amennyiben – ahogyan az alapeljárásban is – a fizetendő ár változhat, mivel azt egy külföldi pénznem árfolyamához igazították, véleményem szerint csak akkor állapítható meg a feltételek világos és érthető megfogalmazására vonatkozó követelmény teljesülése, ha a szerződés világosan és pontosan meghatározza az ár kiszámításakor alkalmazott módszert, és így a fogyasztó képes megérteni, hogy milyen természetű kockázatnak van kitéve.

43. Igaz, hogy a 2014/17 irányelvvel és a 2008/48/EK irányelvvel¹¹ összhangban a kölcsönmegállapodásnak fel kell tüntetnie az alkalmazandó THM-et, amelynek kiszámításakor nemcsak az alkalmazandó kamatlábat, hanem az alkalmazandó díjakat is figyelembe veszik,¹² és hogy ez a kötelezettség éppen annak biztosítására irányul, hogy a hitelezők egyértelmű és érthető általános tájékoztatást nyújtsanak az adósok számára a hitelmegállapodásokra vonatkozóan.¹³

44. Véleményem szerint ugyanakkor – tekintettel az érthetőségnek a 4. cikk (2) bekezdésében foglalt követelményére – a THM feltüntetése nem változtat azon, hogy amennyiben az árak különböző kikötésekbe szórták szét, amelyek mindegyike az említett ár eltérő számítási módszerén alapul, és amelyeket a szerződés különböző részei tartalmaznak, az árra vonatkozó szerződési feltételek nem tekinthetők úgy, hogy azokat világosan és érthetően fogalmazták meg. Megjegyzem ugyanis, hogy a THM csupán személtető jellegű. Amint azt a 2014/17 irányelv 17. cikkének (4) bekezdése említi, „[o]lyan hitelmegállapodások esetében, amelyek a THM-ben foglalt hitelkamatláb és adott esetben más díjak – a számítás idején nem számszerűsíthető – változását lehetővé tévő rendelkezéseket

9 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 70–73. pont).

10 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 75. pont); 2015. április 23-i Van Hove ítélet (C-96/14, EU:C:2015:262, 50. pont); 2017. szeptember 20-i Andriuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 45. pont). Ezért még ha valamely szerződési feltétel nyelvtani szempontból érthető is, elképzelhető, hogy nem tartozik a 4. cikk (2) bekezdésének hatálya alá, amennyiben a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó nem érthette meg e feltétel tényleges terjedelmét és alkalmazását. E körülmények között és a 4. cikk (2) bekezdésében nyújtott védelem hiánya miatt sor kerülhet az ilyen feltétel tisztességtelen jellegének megállapítására.

11 A fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. április 23-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2008. L 133, 66. o.; helyesbítések: HL 2009. L 207., 14. o.; HL 2010. L 199., 40. o.; HL 2011. L 234, 46. o.).

12 2016. április 21-i Radlinger és Radlingerová ítélet (C-377/14, EU:C:2016:283, 84. pont).

13 A 2014/17 irányelv 13. cikke és a 2008/48 irányelv 5. cikke.

tartalmaznak, a THM-et azon feltevés alapján kell kiszámítani, hogy a hitelkamatláb és más díjak nem változnak a szerződés megkötésekor meghatározott szinthez képest”. Ezenfelül a THM egyáltalán nem jelöli meg az ár megfizetésének módját. Ellenkezőleg, arra engedhet következtetni, hogy az árat részletekben kell fizetni, holott ez nem feltétlenül van így.

45. Ugyanakkor nem hiszem, hogy a 4. cikk (2) bekezdését úgy kellene értelmezni, hogy az megköveteli, hogy az árra vonatkozó valamennyi kikötés megjelölje az ellenértéket képező konkrét szolgáltatást vagy árut.

46. Valóban igaz, hogy a 2013. március 21-i RWE Vertrieb ítéletében (C-92/11, EU:C:2013:180, 45. pont) a Bíróság említést tett az átláthatóság követelményének létezéséről. Mivel ugyanakkor ebben az ügyben a Bíróság ezt a kifejezést azon kötelezettség megjelölésére alkalmazta, amely szerint a szerződés elsődleges tárgyával kapcsolatos, nem kellően pontos feltétel esetén a fogyasztók rendelkezésére kell bocsátani a szerződésből eredő gazdasági következmények értékeléséhez szükséges tájékoztatást, e kifejezés alkalmazásának nem volt ennél messzemenőbb következménye.¹⁴ A Matei ügyben ugyanakkor a Bíróság tovább ment és kimondta, hogy ezt a feltételt úgy kell értelmezni, hogy az nem pusztán a vállalt kötelezettségek fogyasztó általi megismerhetőségét, hanem azt is megköveteli, hogy a fogyasztó ismerje a szóban forgó feltétel indokait.¹⁵

47. Ezen állítást mindazonáltal véleményem szerint az említett ügy különleges körülményeire figyelemmel kell értelmezni. Ítéletének 77. pontjában a Bíróság megjegyezte, hogy „a hitelező azt javasolta a hitelfelvevőknek, hogy az említett feltételek elnevezését – a feltételek tartalmának megváltoztatása nélkül – a »hitelkezelési jutalék« elnevezéssel váltsák fel”, ami jogos kétségeket ébresztett az e költség ellenértékeként nyújtott tényleges szolgáltatás meglétével kapcsolatban.

48. Ezen ítélkezési gyakorlat alapján ugyancsak nem vagyok meggyőződve arról, hogy a 4. cikk (2) bekezdését úgy kellene értelmezni, hogy a hitelezőknek az árra vonatkozó minden egyes kikötésben meg kell jelölniük az ellenértékként nyújtott *konkrét* szolgáltatást vagy szállított árut. Az alábbi indokok alapján jutottam erre a következtetésre.

49. *Először is*, az 1993. évi irányelv egyáltalán nem utal ilyen követelményre. Amint azt az imént kifejtettem, az átláthatóság követelményének létezését első ízben az RWE Vertrieb ítélet használta. Az ebben az ügyben feltett kérdés ugyanakkor *egyaránt* vonatkozott az 1993. évi irányelv és a 2003/55 irányelv értelmezésére, amely utóbbi irányelv 3. cikkének (3) bekezdése kifejezetten rendelkezik ilyen követelményről.

¹⁴ Az „átláthatóság követelménye” kifejezés más ítéletekben is megjelent. Ezen ítéletek többsége ugyanakkor e kifejezés használatakor arra az általam korábban kifejtett elképzelésre utalt, amely szerint ha valamely feltétel nem tartalmazza a hatályának felméréséhez szükséges valamennyi információt, a szolgáltató köteles más módon ilyen tájékoztatást nyújtani a fogyasztó számára annak érdekében, hogy ez utóbbinak módjában álljon értékelni a szerződésből eredő gazdasági következményeket. Lásd: 2015. április 23-i Van Hove ítélet (C-96/14, EU:C:2015:262, 40. és 41. pont); 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 44. és 45. pont).

¹⁵ 2015. február 26-i Matei ítélet (C-143/13, EU:C:2015:127, 74–77. pont). Ezen ítéletet megelőzően a Bíróság kizárólag arról tett említést, hogy a fogyasztókat tájékoztatni kell a kikötés alkalmazásáról. Lásd ebben a tekintetben: 2012. április 26-i Invitel ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 30. pont). A későbbi, 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítéletében (C-26/13, EU:C:2014:282) ugyanakkor nem szerepel hivatkozás a 2003/55 irányelvre.

50. *Másodszor*, ellentétben azzal, amit a feltett első kérdés megszővegezése sugall, az egyes kikötések ellenértékeként nem voltak megjelölhetőek *konkrét* szolgáltatások.¹⁶ Ugyanazon szolgáltatás ugyanis az árral kapcsolatos több kikötésben is megjelenhet.¹⁷ Ha a hitelező azt kéri, hogy a számára történő fizetés félig meghatározott százaléku kamat, félig pedig rögzített díj formájában történjen, véleményem szerint főszabály szerint jogosult ily módon eljárni.¹⁸ Meglátásom szerint ezekben a helyzetekben annak van jelentősége, hogy a fogyasztó tájékoztatást kapjon a díjazás kiszámításának különböző módszereiről, és következésképpen hogy módja legyen értékelní a szerződés elsődleges tárgyát meghatározó feltétel *hatásait*, nem pedig e hatások *okát* vagy *létfjosuultságát*.

51. *Harmadszor*, véleményem szerint az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdését ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése fényében kell értelmezni. E cikkel összhangban kizárólag azok a feltételek vethetők a tisztességtelen jelleg 3. cikk (1) bekezdése szerinti vizsgálata alá, amelyeket nem tárgyaltak meg egyedileg.¹⁹ Következésképpen úgy vélem, hogy e követelmény *létfjosuultságát* az adhatja, hogy a fogyasztók várhatóan tájékozódnak a szerződés elsődleges tárgyát meghatározó feltételek tartalmáról, és azok figyelembevételével kötik meg a szerződést. Még ha a fogyasztó nem is vett részt e feltételek kidolgozásában, nem valószínű, hogy e feltételek hatásai váratlanul érik őt, szemben az általános szerződési feltételeket tartalmazó szerződés más olyan feltételeivel, amelyeket a fogyasztók általában nem olvasnak el. Az 1993. évi irányelv mindazonáltal előfeltételezi, hogy a szerződés elsődleges tárgyát egyértelműen, világosan és érthetően fogalmazták meg. Következésképpen az 1993. évi irányelv huszadik preambulumbekzdésével összhangban a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani legalább arra, hogy megismerje a szerződés összes feltételét. Ezért követeli meg a 4. cikk (2) bekezdése a feltétel világos és érthető megfogalmazását.²⁰ Mindez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a fogyasztónak értenie kell az egyes feltételek *konkrét* okát: elegendő, ha a szerződéskötés *hatásai* észszerűen érthetőek az átlagos, észszerűen eljáró fogyasztó számára.²¹

52. *Negyedszer*, amennyiben a 4. cikk (2) bekezdését úgy kellene értelmezni, hogy az az árra vonatkozó minden egyes kikötés tekintetében megköveteli a hitelezőtől az ellenértékként nyújtott szolgáltatások megjelölését, ez visszatartaná a hitelezőket a nyújtott szolgáltatások árának részletes kifejtésétől annak érdekében, hogy ne kelljen megindokolniuk az árra vonatkozó valamennyi kikötést. A 4. cikk

16 Az alapeljárásban Kiss Gyula a jelek szerint nem az árra vonatkozó egyes kikötések ellenértékeként nyújtott konkrét szolgáltatások szerződésben való feltüntetésének hiányát, hanem a kölcsön folyósításával kapcsolatban a bankon belül felmerülő azon feladatok megnevezésének elmaradását kifogásolta, amelyek igazolnák az árra vonatkozó említett kikötéseket. Ugyanakkor az ilyen szintű részletesség túlzónak tűnik számomra, mivel a nyújtott szolgáltatások vagy a szállított áruk ellenértékeként fizetett ár megfelelése nem tartozik a feltételek tisztességtelen jellegére vonatkozó vizsgálat hatálya alá.

17 E tekintetben hangsúlyoznom kell, hogy véleményem szerint az 1993. évi irányelv által alkalmazott „feltétel” fogalmát tartalmi, és nem alaki szempontból kell érteni, vagyis az a szerződésben rögzített valamely konkrét jogra vagy kötelezettségre utal, nem pedig a szerződés egy meghatározott pontjára. Egy kikötés következésképpen több feltételt is tartalmazhat, egy feltétel pedig több kikötésben is megjelenhet.

18 Az ezzel ellentétes bármely értelmezés nézetem szerint – a Bíróság által kimondottakkal összhangban a szerződési szabadságot is magában foglaló – vállalkozási szabadság túlzott és valódi indok nélküli sérelmét eredményezné. Lásd: 2016. december 21-i AGET Iraklis ítélet (C-201/15, EU:C:2016:972, 67. pont).

19 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az 1993. évi irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon a feltevésen alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek fogyasztó általi elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát, vagy akár ismerné azokat. Lásd ebben a tekintetben: 2010. június 3-i Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ítélet (C-484/08, EU:C:2010:309, 27. pont).

20 A 4. cikk (2) bekezdésének *létfjosuultsága* egy másik, sokkal egyszerűbb magyarázat szerint abban áll, hogy a jogalkotó nem akart a szerződések elsődleges tárgyának módosítására vonatkozó hatáskört biztosítani a bíróságok számára. Ez ugyanakkor nem ad magyarázatot arra, hogy e rendelkezés alkalmazását miért kötötte a vonatkozó kikötések világos és érthető megfogalmazásának feltételéhez.

21 Analógia útján megjegyzem, hogy jöllehet a rendeletek vagy irányelvek esetében a jogalkotó törekszik arra, hogy a jogi aktus preambulumbekzdéseiben megjelölje az adott aktus egyes rendelkezéseinek *létfjosuultságát*, ez nincs mindig így.

(2) bekezdésének ilyen értelmezése ezenfelül túlságosan előíró jellegű lenne, és nagy terhet jelentene. Emellett ellentétbe kerülhetne az uniós fogyasztóvédelmi jog egyik kulcsfontosságú célkitűzésével²², nevezetesen annak biztosításával, hogy a fogyasztóknak módjuk legyen gazdaságilag körültekintő döntést hozni a szóban forgó szerződés megkötése előtt.

53. E megfontolások fényében úgy vélem, hogy a Bíróságnak fenn kell tartania a hagyományos ítélkezési gyakorlatát, amely szerint a világos és érthető megfogalmazásnak a 4. cikk (2) bekezdésében szereplő követelményét úgy kell érteni, hogy az kizárólag azt követeli meg, hogy a fogyasztónak módja legyen értékelni a számára a szerződésből eredő gazdasági következményeket, nem pedig az egyes feltételek *indokát*.

54. Mindez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az árra vonatkozó kikötések ellenértékeként nyújtott szolgáltatásnak vagy szolgáltatásoknak nem kell azonosíthatóknak lenniük. A nemzeti bíróságoknak ugyanis nem a világos és érthető megfogalmazás követelményének köszönhetően kell tudniuk meghatározni e szolgáltatásokat, hanem inkább a 4. cikk (2) bekezdésének alkalmazása miatt. A Bíróság Matei ügyben hozott ítéletével összhangban ugyanis egynél több olyan szolgáltatás nyújtása esetén, amelyek közül néhány elsődleges, míg mások járulékos jellegűek, a nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy mely szolgáltatás(ok) vagy áru(k) nyújtására kerül sor az árra vonatkozó egyes kikötések ellenértékeként, majd ez alapján annak megállapítása, hogy e kikötés a szerződés „elsődleges tárgyára” vonatkozik-e.²³

55. A nemzeti bíróságok ilyen vizsgálat lefolytatására vonatkozó kötelezettsége ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a hitelező köteles feltüntetni az árra vonatkozó minden egyes kikötés ellenértékeként nyújtott szolgáltatás(oka)t vagy szállított áru(ka)t. Több szolgáltatás nyújtása esetén elegendő, ha az a szolgáltatás, amelyet az árra vonatkozó kikötés ellenértékeként nyújtanak, észszerűen kikövetkeztethető a szerződés tartalmából.

56. Természetesen rá kell mutatni arra, hogy az 1993. évi irányelv 8. cikke szerint a tagállamok az ezen irányelvben foglaltaknál szigorúbb rendelkezéseket is elfogadhatnak, feltéve hogy azok a fogyasztók magasabb szintű védelmének biztosítására irányulnak.²⁴ Ezért, jóllehet ezen irányelv a 4. cikk (2) bekezdése szerinti kivétel alkalmazásához nem követeli meg, hogy az árra vonatkozó kikötések megjelöljék az ellenértékeként nyújtott szolgáltatásokat, a tagállamok főszabály szerint szabadon előírhatnak ilyen követelményt a saját nemzeti fogyasztóvédelmi jogszabályaikban.

2. Az 5. cikk

57. Az 1993. évi irányelv 5. cikke úgy rendelkezik, hogy „[o]lyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel, vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak [helyesen: feltételeknek mindig világosnak] és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó.”

58. E tekintetben először is hangsúlyozni kell, hogy az 1993. évi irányelv nem kívánja szabályozni önmagában a beleegyezés hiányának kérdéskörét, és még kevésbé törekszik a kötelmi jog harmonizálására; a célja inkább az, hogy orvosolja a felek jogai és kötelezettségei között egyes feltételek által adott esetben előidézett egyenlőtlenséget.

²² Lásd például a kölcsönmegállapodások tekintetében: a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. április 23-i 2008/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2008. L 133., 66. o.; helyesbítések: HL 2009. L 207., 14. o.; HL 2010. L 199., 40. o.; HL 2011. L 234., 46. o.) (18), (19), (31) és (32) preambulumbekzdése, továbbá a lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról, valamint a 2008/48/EK és a 2013/36/EU irányelv és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról szóló, 2014. február 4-i 2014/17/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2014. L 60., 34. o.; helyesbítés: HL 2015. L 246., 11. o.) (20) és (22) preambulumbekzdése.

²³ Lásd ebben az értelemben: 2015. február 26-i Matei ítélet (C-143/13, EU:C:2015:127, 66. pont).

²⁴ 2010. június 3-i Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ítélet (C-484/08, EU:C:2010:309, 40. pont).

59. Másodszor, amint azt a Lovasné Tóth ügyre vonatkozó indítványomban²⁵ kifejtettem, az 5. cikk szövege nem mondja ki kifejezetten azt, hogy a nem világosan és érthetően megfogalmazott kikötés önmagában a feltétel tisztességtelen jellege megállapításának külön indokát képezi. Az 5. cikk ehelyett mindössze úgy rendelkezik, hogy abban az esetben, ha a szerződési feltételt nem világosan és érthetően fogalmazták meg, és „[h]a egy feltétel értelme kétséges”, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó. Az 1993. évi irányelv tizenhatodik preambulumbekzdése és 3. cikkének (1) bekezdése alapján egyértelmű, hogy a szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megítélésére irányuló egyetlen vizsgálat az, amely magában a 3. cikk (1) bekezdésében szerepel.

60. Ezzel összhangban úgy vélem, hogy amint arra a Lovasné Tóth ügyben ismételtén rámutattam, az 5. cikk nem a tisztességtelen jelleg megítélésére irányuló, alternatív vizsgálatot jelent, hanem inkább egyszerűen egy értelmezési szabályt ír elő az ilyen feltételek által kiváltott joghatás megállapítása érdekében. Kizárólag akkor tekinthető tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha még az 5. cikkben foglalt külön értelmezési szabállyal együttesen értelmezve is egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

61. Ebben az összefüggésben a feltétel világos és érthető megfogalmazásának követelményét az 5. cikkben szereplő értelmezési szabály bevezetésére szolgáló általános kijelentésnek kell tekinteni. Következésképpen nem az a fontos, hogy a fogyasztó hogyan értelmezi a feltételt, hanem inkább az, hogy a feltétel objektíve kétértelmű-e. Mindezen okok miatt tehát úgy vélem, hogy az 5. cikk nem értelmezendő oly módon, hogy az megköveteli, hogy a fogyasztóval kötött kölcsönmegállapodásban szereplő, árra vonatkozó valamennyi kikötés megjelölje az ellenértékként nyújtott szolgáltatásokat.

62. Még ha a Bíróság meg is állapítaná, hogy az 5. cikk a tisztességtelen jelleg megítélésére irányuló külön vizsgálatot vezet be, a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat fényében úgy vélem, hogy a feltételek világos és érthető megfogalmazásának követelményét lényegében úgy kell érteni, hogy az azt követeli meg, hogy a fogyasztót olyan helyzetbe hozzák, hogy értékelhesse a számára a szerződésből eredő gazdasági következményeket. Ezzel összhangban újfent megismétlem, hogy az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatásnak az árra vonatkozó kikötésben való megjelölésének hiánya önmagában nem elegendő a feltétel tisztességtelen jellegének megállapításához. Ehhez az is szükséges, hogy a ténylegesen nyújtott szolgáltatások természete a szerződés egészéből ne legyen megérthető vagy kikövetkeztethető.

63. A fentiekre tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy az első kérdésre azt a választ adja, hogy sem az 1993. évi irányelv 4. cikkének (2) bekezdése, sem ezen irányelv 5. cikke nem értelmezendő akképpen, hogy a fogyasztóval kötött kölcsönmegállapodásban szereplő feltételek világos és érthető megfogalmazásának követelménye megköveteli, hogy az árra vonatkozó egyes kikötések megjelöljék az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatásokat, feltéve hogy a ténylegesen nyújtott szolgáltatások természete a szerződés egészének figyelembevételével észszerűen megérthető vagy kikövetkeztethető.

B. A második kérdéstről

64. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy az 1993. évi irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy amennyiben a költségekről rendelkező szerződési feltételek esetében a szerződés kifejezett szövegéből önmagában nem állapítható meg egyértelműen, hogy mely konkrét szolgáltatásokat nyújtják e költségek ellenértékeként, ez a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

²⁵ C-34/18, EU:C:2019:245.

65. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 3. cikk (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „[e]gyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára”.

66. Amint azt a Lovasné Tóth ügyre vonatkozó indítványomban kifejtettem, véleményem szerint a jóhiszeműség hiánya nem képez a felek jogaiban és kötelezettségeiben mutatkozó jelentős egyenlőtlenségen túl megállapítandó további, önálló feltételt. Az ilyen egyenlőtlenség fennállása inkább önmagában a jóhiszeműségnek az 1993. évi irányelv értelmében vett hiányát szemlélteti. Ebből tehát az következik, hogy a jóhiszeműség követelménye nem követeli meg a szándékosság vagy gondatlanság bizonyítását.

67. Ezzel összhangban, mivel a tisztességtelen jelleg e cikk szerinti vizsgálata a szóban forgó feltétel *joghatásain* alapul, nevezetesen azon, hogy e feltétel jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek jogaiban és kötelezettségeiben, az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatás szerződési feltételben való megjelölésének hiánya első ránézésre nem tűnik úgy, hogy az önmagában a tisztességtelen jelleg 3. cikk (1) bekezdése szerinti megállapítását eredményezi.

68. Jóllehet a nemzeti bíróságok nem vizsgálhatják a fizetett ár és a ténylegesen nyújtott szolgáltatás közötti kapcsolatot, a kikötésben megjelölt ártól eltérő indokok alapján megállapíthatják, hogy valamely kikötés a 3. cikk (1) bekezdése alapján tisztességtelen.²⁶ Erre példa lehet az, amikor a szóban forgó ár szankcionáló jellegű, amennyiben e szankció a hitelező szerződésszegése esetén nem alkalmazandó. A Bíróság ezenfelül megállapította, hogy az azzal kapcsolatos vita, hogy a hitelező nyújt-e tényleges szolgáltatást a költség ellenértékeként, nem érinti a fizetett ár és a ténylegesen nyújtott szolgáltatás megfelelőségét.²⁷ Ezzel összhangban bizonyos körülmények között adott esetben a nemzeti bíróságoknak kell meghatározniuk, hogy mely szolgáltatást nyújtják az adott kikötés ellenértékeként. E tekintetben következképpen az szükséges, hogy több szolgáltatás nyújtása esetén az arra vonatkozó kikötés ellenértékeként nyújtott szolgáltatás vagy szolgáltatások tartalma legalább kikövetkeztethető legyen a szerződésből.

69. Az előterjesztett második kérdés tárgyára tekintettel ezért azt javaslom a Bíróságnak, hogy e kérdésre azt a választ adja, hogy az 1993. évi irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az nem jelenti azt, hogy amennyiben a költségekről rendelkező szerződési feltételek nem jelölik meg az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatásokat, ez a jóhiszeműség követelményével ellentétben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben a fogyasztó kárára. Ha azonban nem határozhatók meg az ellenszolgáltatás ellenértékeként nyújtott szolgáltatások, akkor az ilyen feltétel a 3. cikk (1) bekezdése alapján tisztességtelennek nyilvánítható.

C. Záró észrevételek

70. Végezetül szeretnék két észrevételt tenni az alapeljárásban szóban forgó szerződéssel kapcsolatban.

71. Először is, tekintettel az ügy tárgyaláson történt, Kiss Gyula általi ismertetésére, amely tények helyállóságát a kérdést előterjesztő bíróságnak kell vizsgálnia, úgy tűnik, hogy a bank azért osztotta szét három külön – a tőke utáni kamat, a kezelési költségek és a folyósítási jutalék formáját öltő – kikötésbe a fizetendő árat, hogy ezáltal a lehető legalacsonyabbra csökkenthesse a tőke után felszámított kamatot, és a kölcsönre vonatkozóan feltűnően vonzóbb ajánlatot tehessen. Az ilyen típusú magatartás akár a 2005/29 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének d) pontjára tekintettel is

²⁶ Ha például a kölcsönt külföldi pénznemben határozták meg, azonban a törlesztésére a hazai pénznemben kerül sor (vagy a törlesztés összegét a külföldi pénznemhez igazították), az arra vonatkozó kikötés két elemből áll: először is a nyújtott szolgáltatás árát fejezi ki, másodsor pedig az árfolyamkockázat áthárítását eredményezi.

²⁷ Lásd ebben az értelemben: 2015. február 26-i Matei ítélet (C-143/13, EU:C:2015:127, 70. pont).

vizsgálható. E rendelkezés szerint ugyanis megtévesztőnek minősül a kereskedelmi gyakorlat, amennyiben félrevezeti vagy félrevezetheti az átlagfogyasztót, még akkor is, ha az információ az ár vagy az ár kiszámításának módja tekintetében tényszerűen helytálló, és ténylegesen vagy valószínűsíthetően arra készíti a fogyasztót, hogy olyan ügyleti döntést hozzon, amelyet egyébként nem hozott volna meg.

72. Másodszor, a nemzeti bíróság adott esetben megvizsgálhatja, hogy az arra vonatkozó kikötéseket, mint amelyek az alapeljárásban is szerepelnek, tisztességtelennek kell-e minősíteni, nem az ellenértékként nyújtandó konkrét szolgáltatás vagy a kért ár megjelölésének hiánya, hanem az árfolyamkockázatnak a bankról – amelynek valószínűleg euróban kell biztosítania a refinanszírozását – a fogyasztóra történő áthárítása miatt. Ezen áthárítás ugyanis nézetem szerint a körülményektől függően úgy tekinthető, hogy az nem képezi a szerződés elsődleges tárgyát, következésképpen az ár nyújtott szolgáltatásnak való megfelelésének kérdéséről elkülönülten is vizsgálható.²⁸

73. Igaz, hogy mivel a 2014/17 irányelv 23. cikke kifejezetten rendelkezik a lakóingatlanokhoz kapcsolódó, külföldi pénznemben meghatározott fogyasztói hitelmegállapodások kötésének lehetőségéről, egy ilyen kikötés önmagában pusztán ezen az alapon nem minősíthető tisztességtelennek. Ezen irányelv – jóllehet a jelen esetben nem alkalmazandó – ugyanakkor rávilágít arra, hogy az olyan feltételek, amelyek a devizaárfolyam-kockázatnak való kitettség fogyasztó általi csökkentésének lehetősége nélkül e kockázat korlátozás nélküli, visszafordíthatatlan áthárítását eredményezik, adott esetben úgy tekinthetők, hogy jelentős egyenlőtlenséget idéznek elő a felek jogaiban és kötelezettségeiben a fogyasztó kárára.

V. Véggövetkeztetés

74. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Kúria (Magyarország) által előterjesztett két kérdésre a következő választ adja:

- 1) A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelvnek sem a 4. cikke (2) bekezdése, sem az 5. cikke nem értelmezhető akképpen, hogy a fogyasztóval kötött kölcsönmegállapodásban szereplő feltételek világos és érthető megfogalmazásának követelménye megköveteli, hogy az arra vonatkozó minden egyes kikötés megjelölje az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatásokat. Ilyen esetben azonban szükséges, hogy az ellenértékként nyújtott szolgáltatások természete magukból a szerződési feltételekből kivehető vagy kikövetkeztethető legyen.
- 2) A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése nem jelenti azt, hogy amennyiben az arra vonatkozó kikötés nem jelöli meg az ellenértékként nyújtott konkrét szolgáltatásokat, ez a jóhiszeműség követelményével ellentétben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben a fogyasztó kárára. Ha azonban nem határozhatók meg az ellenszolgáltatás ellenértékeként nyújtott szolgáltatások, akkor az ilyen feltétel tisztességtelennek nyilvánítható.

²⁸ Lásd ebben a tekintetben: 2017. szeptember 20-i Andriuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 39. és 40. pont).